

RAZVOJ UČITELJEVE POKLICNE POTI

4 učno gradivo

MOČ POKLICNE POTI

PETRA JAVRH

REPUBLIKA SLOVENIJA

MINISTRSTVO ZA
ŠOLSTVO IN ŠPORT

Andragoški center Republike Slovenije
Slovenian Institute for Adult Education

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Učbeniški komplet

RAZVOJ UČITELJEVE POKLICNE POTI

Učno gradivo 4

MOČ POKLICNE POTI

Vodilo za uporabo videogradiv Svojim ciljem naproti

Izdal: **Andragoški center Slovenije**

Avtorica: **dr. Petra Javrh**

Recenzent: **dr. Angelca Ivančič**

Strokovna sodelavka: **Metka Svetina**

Jezikovno pregledala: **Vlasta Kunej**

Oblikovanje: **Inštitut za likovno umetnost, Borko Tepina**

Tisk: **Bografi d.o.o.**

Leto izdaje: 2011

Naklada: 250 izvodov

Publikacija je brezplačna.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37.091.12:005.963

JAVRH, Petra

Razvoj učiteljeve poklicne poti. Učno gradivo 4, Moč poklicne poti / Petra Javrh. - Ljubljana : Andragoški center Slovenije, 2011

ISBN 978-961-6851-02-2

254288896

VSEBINA

Učnemu gradivu na pot	5
Uvod	7
1. Opredelitev pojmov	11
2. Utemeljitev primernosti uporabe videogradiv pri delu z odraslimi	13
3. Didaktična DVD gradiva Svojim ciljem naproti	17
4. Možnosti uporabe oddaje Zgodnje obdobje kariere	23
5. Možnosti uporabe oddaje Srednje obdobje kariere	27
6. Možnosti uporabe oddaje Zrelo obdobje kariere	33
7. Viri in priporočena literatura	39

UČNEMU GRADIVU NA POT

To učno gradivo je zasnovano kot vodilo za uporabo didaktičnih DVD-gradiv Svojim ciljem naproti pri kariernem svetovanju, coachingu, vodenju, usposabljanju in drugih oblikah pomoči. V razvoju kariere so lahko osebne zgodbe in biografski prijem izjemno učinkoviti pri nagovoru in motivaciji posameznika, ki želi spremembo v karieri.

Ustrezna izhodišča za delo bodo v tem gradivu našli tisti, ki potrebujejo:

- napotke, kako uporabiti videoposnetke pri svojem delu za motivacijo odraslih v kariernem svetovanju in kot motivacijsko prvino v izobraževanju odraslih;
- znanje za povezovanje vsebin razvoja kariere in osebnih zgodb zglednih posameznikov, da bi povečali karierne možnosti odraslih;
- zamisli, kako še uporabljati multimedijско gradivo pri kariernem svetovanju;
- kako pripravljati promocijske prireditve, na katerih so uporabljena videogradiva v izobraževalne namene za razvoj kariere;
- napotke, ker delajo z različnimi ciljnimi skupinami na področju razvoja kariere in želijo sodobno prenašati znanja in izkušnje;
- želijo popestriti svoje izobraževalno delo na področju razvoja kariere odraslih v skupinskih in individualnih oblikah;
- so učitelji/mentorji v javnoveljavnih programih, katerih cilj je povečevanje možnosti odraslih za konkurenčnost na trgu dela in osebni razvoj;
- želijo pogosteje uporabljati multimedijški prijem v izobraževanju;
- želijo razvijati svojo osebno kariero.

Komplet gradiv Razvoj učiteljeve poklicne poti

Poglavitni namen, ki ga skušamo doseči z gradivom, je spoznati osnove učinkovite uporabe medija in didaktičnih prijemov, da bi pomagali odraslim, ki želijo razvijati svojo kariero ali imajo težave na karierni poti. Gradivo je sestavni del štiridelnega kompleta učnih gradiv, ki dopolnjuje izobraževalni program Razvoj učiteljeve poklicne poti.

Komplet učnih gradiv Razvoj učiteljeve poklicne poti sestavljajo:

- Splošne in andragoške zakonitosti razvoja kariere (učno gradivo 1).

- Poklicanost (učno gradivo 2).
- Vzdržno načrtovanje kariere (učno gradivo 3).
- Vodilo za uporabo videogradiv Svojim ciljem naproti (učno gradivo 4).

Komplet gradiv je nastal v sklopu projekta Evropskega socialnega sklada – Izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev v izobraževanju odraslih od 2009 do 2011, podprojekta »Usposabljanje za andragoško delo« na Andragoškem centru Slovenije.

Vsa štiri učna gradiva so sestavljena tako, da dajejo celostno informacijo in uporabno znanje, ki jih načrtovalci razvoja kariere potrebujejo v izobraževanju odraslih. V četrtem gradivu govorimo o uporabi multimedijskih prijemov pri načrtovanju in razvoju kariere.

Ob prebiranju predstavljenih izhodišč v tem Vodilu naj bi bralec premislil o tem:

- ali je primerno in sploh mogoče koristno uporabljati videogradiva in multimedijske prijeme pri izobraževanju, ki se osredotoča na razvoj kariere;
- o vprašanih didaktičnih omejitvah, ki jih s seboj prinaša uporaba različnih izobraževalno-informacijskih tehnologij v procesu učenja;
- ali lahko opredelimo pomembne druge specifične, značilne prav za izobraževanje odraslih pri uporabi multimedijskih prijemov;
- kakšne učinke predvidevamo, kadar se odločamo za uporabo izobraževalno-komunikacijskih orodij in tehnologije, ki so na voljo, ter kakšni so dejanski dosežki;
- ali pridobimo dovolj povratnih informacij udeležencev naših izobraževanj o tem, kakšne nenačrtovane učinke sprožajo multimedijski prijemi.

Četrto učno gradivo je primerno dopolnilo drugim gradivom v vseh treh modulih programa in je zasnovano splošnovsebno. Posebno pozornost smo namenili preprostosti in možnosti uporabe pri praktičnem delu. Tako se prvine učnega gradiva skušajo čim bolj približati učiteljevim konkretnim potrebam pri načrtovanju multimedijskih prijemov in uporabi videogradiv v izobraževalne namene.

Poglavitni vsebinski poudarki četrtega učnega gradiva:

- razmislek o vplivu multimedijskega prijema na didaktično kakovost učnih dogodkov;
- opredelitev multimedijskega učnega dogodka;
- podrobnejša predstavitev didaktičnega gradiva Svojim ciljem naproti.

Prvine četrtega učnega gradiva:

- shematsko prikazane ključne vsebine, povzete na kratko kot opomniki;
- ilustracije v grafični obliki (sheme, prikazi);
- namigi za povezovanje teorije z osebnim preizkušanjem v praksi glede na različne stopnje tehničnega in uporabnega znanja o izobraževalno-komunikacijski tehnologiji.

UVOD

Ugotavljamo, da imajo dogodki, podprti multimedijскими prijemi nekaj posebnosti, ki se posebno očitno izražajo prav pri učenju in lahko ob primerni uporabi tudi bistveno povečajo njegovo učinkovitost. Te posebnosti in iz njih izhajajoče priložnosti lahko povzamemo takole:

- Z videogradivi in multimedijскими prijemi kompleksno učinkujemo na posameznikovo zaznavanje, dojetje, pomnjenje. Vseh učinkov ni mogoče predvideti, pogosto niti ozavestiti.
- Filmska govorica temelji na večplastnosti sporočanja, jo uveljavlja, s čimer je ob primerni izbiri učečemu se omogočeno prijazno in bolj celostno učenje; posebej nagovarja čustva, kar prispeva k odprtosti, motivaciji za dejavno udeležbo v učnem procesu, ob ustreznem vodenju pa tudi k vzpostavljanju in ozaveščanju vrednot pri udeležencih izobraževanja.
- Spoznavanje sporočilnih življenjskih zgodb omogoča ugodne okoliščine za učenje s pomočjo empatije, spodbuja k empatiji, prebujanju odgovornosti za druge, k povezovanju in sodelovanju za skupno dobro v socialnem okolju.
- Multimedijško posredovanje informacij je bolj kakovostno od monomedijškega. Zeh-teva pa posebno didaktično znanje in občutljivost pri uporabi.

V gradivu bomo nizali razmišljanja o uporabi sodobnih medijev in didaktičnih prijemih natančno za ta namen:

- o uporabi multimedijških prijemov za specifične teme – razvoj kariere;
- o možnostih in omejitvah, ki jih vzpostavlja medij kot tak.

Čas, v katerem živimo, je prepreden z elektronskimi mediji, še zlasti s televizijo in z internetom. Elektronski zapisi zvoka in videa prodirajo tako rekoč v vse koticke življenja. S svojo nenadoma skoraj nepogrešljivo prisotnostjo učinkujejo mediji na svojevrsten, nov, lahko tudi močno odtujen odnos do realnosti mladih pa tudi odraslih. Ni več dvoma, da se v izobraževanju vse več govori o nuji po posebni »vzgoji za medije«. Ta naj posamezniku med drugim tudi pomaga ustvariti, ohraniti in potrditi osebno identiteto. Prav ta je pogoj za zdravo, kritično distanco do sporočil, s katerimi posameznika sodobni mediji nenehno zasipavajo.

Na drugi strani pa lahko izobraževalci z odgovorno rabo sodobnih sporočilnih možnosti obogatijo učne, informativne, animacijske in druge vsebine in jih tako približajo uporabnikom ali naslovnikom.

Andragogi se že od nekdaj srečujejo z močjo slikovne govorice, zato jo tradicionalno bogato vpenjajo v izobraževalne pa tudi v promocijske dejavnosti pri delu z odraslimi. Če namreč želijo pritegniti pozornost in doseči, da jih odrasli sploh »slišijo«, se morajo čim bolj približati t. i. celostnemu učenju. Nedvomno so danes še bolj soočeni z močjo in učinki multimedijskih prijemov pri udeležencih, ki vstopajo v izobraževalne procese. Ta moč se kaže predvsem v načinih komuniciranja in zmožnosti vizualne percepcije, ki so je udeleženci vajeni. Vsakodnevno soočanje z najsodobnejše oblikovanimi videoizdelki – na primer na displejih ob cesti poti v službo, pri poročilih, na spletu, v reklamnih spotih itn. – je v bistvu vrsta nenamernega učenja in tako rekoč nehotenega, naključnega spoznavanja najnovjših vizualnih gibanj v videogovorici, ki zahteva resno andragoško obravnavo. Izobraževalci v praksi še predobro vedo, da vedno novi načini privabljanja pozornosti učinkujejo na pričakovanja prejemnikov in nakazujejo, kakšne vedno nove učinke je treba sprožati, da sploh še lahko dosežejo zanimanje.

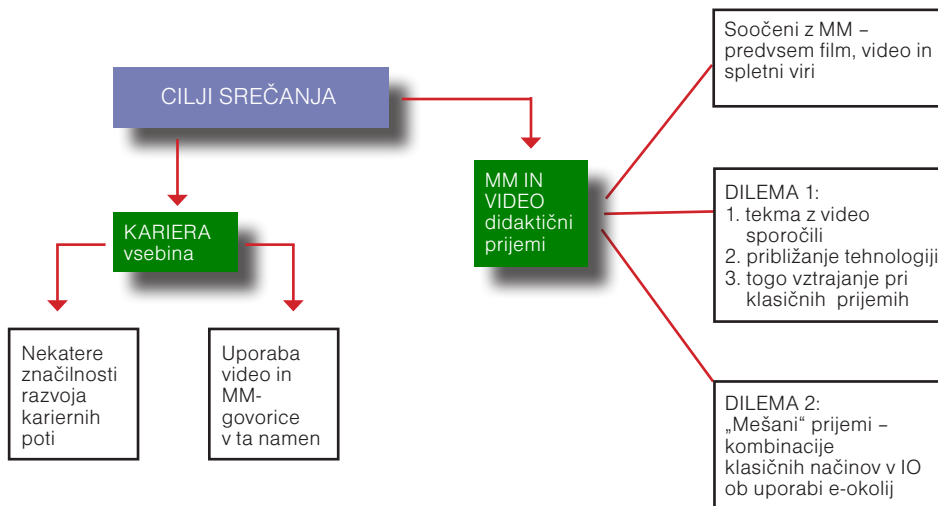
Tu se postavlja prva dilema:

- Ali bomo kot izobraževalci začeli tekmovati z videosporočili? Se bomo skušali čim bolj približati sodobni reklamni logiki in tehnologiji nagovora, ki je nedvomno razvila zavidljivo znanje motivacije in vpliva na odločanje o ravnanju ljudi? To je tekma z mediji, ki so hitri, močni, učinkoviti, dinamični. Tekma z njihovimi učinki, ki so opazni, a hkrati tudi mnogokrat premalo raziskani. Ali smo za vsako ceno pripravljeni gojiti klasične izobraževalne prijeme, čeprav jih bomo morali razvijati in bomo prisiljeni delovati v vseprisotnem »e-okolju« vsakdanjika sodobnega odraslega? Oziroma: ali je v ospredju morda neartikulirano stališče, da bi morali kot izobraževalci vztrajati pri klasičnih prijemih in se čim bolj izmikati tem učinkom? Eno in drugo stališče ima svoje prednosti pa tudi pomanjkljivosti.

Druga dilema je prav tako ključna, čeprav se morda ne kaže izrazito:

- Kakšne učinke bomo dosegli z »mešanimi« prijemi? Mislimo na kombinacije klasičnih načinov v izobraževanju odraslih (brez naslonitve na multimedijska izhodišča) ob uporabi izbranih e-okolij, ki »tehnološko« podpirajo učne cilje. Ti »mešani« prijemi se oblikujejo takrat, ko so izobraževalci tako rekoč prisiljeni uporabljati modernejše tehnologije ali ko se vdajo pritisku pričakovanj mimo svojih razmislekov. Prisiljeni so se ukloniti nekaterim vidikom uporabe tehnologije, ki jih narekujejo okolje, udeleženci, pritiski konkurenčnosti itn. To je vrsta še ne dovolj raziskanih vprašanj, kaj tak kompromis pomeni v kakovosti didaktične izvedbe ter kako vpliva na identiteto izobraževalca. Ta nerešena vprašanja povzročajo vrsto nelagodnosti predvsem izobraževalcem. Že vsaj zaradi teh dilem morajo na novo premisliti temelje svojega delovanja in etiko svojih prizadevanj.

SLIKA 1: Dileme pri uporabi multimedijskega prijema v izobraževanju za karierni razvoj

1. OPREDELITEV POJMOV

Multimedija je najpreprosteje rečeno INFORMACIJA, sestavljena iz slik, zvoka, animacij in besedila. Multimedija je hkratno prenašanje podatkov z več mediji, pri tem pa v zadnjih letih najpogosteje celotno dogajanje krmili računalnik. Uporabnik multimedije lahko v to dogajanje posega, ga spreminja in prilagaja svojim željam, zmožnostim in potrebam.

Del besedne zveze -media izhaja iz latinske besede medium, ki označuje zlato sredino. Medium izraža nekaj, kar je sredi ali med dvema točkama, skrajnostma. Medij (medium) lahko razumemo kot orodje, ki ga uporabljamo kot posrednika med uporabnikom in informacijo, ki jo ustvarimo, prejmemo, shranimo, manipuliramo ali razširimo. (Vir: <http://iris.pfmb.uni-mb.si/old/didgradiva/diplome/sternad/s3.htm>)

K. Erjavec¹ o multimediji navaja, da »se danes uporablja kot:

- čarobna beseda za inovacijo, marketing, globalizacijo, svetovno konkurenco;
- kot geslo za digitalne informacijske tehnike, nove medije, internet, telekomunikacijo, virtualno resničnost;
- sinonim za medijsko pomešanost, torej istočasnost uporabo različnih medijev;
- zbirni pojem za računalniško osnovane informacijsko/komunikacijske sisteme in izdelke.« (Erjavec 2010)

Poudarja, da »številni avtorji multimedijev ne razumejo kot strukturnega preloma s tradicionalnimi mediji, temveč kot njihov podaljšek in oplemenitenje. Po njenem mnenju gre za »internetizacijo« uveljavljenih medijev.« (Prav tam)

»Multimedija« je po mnenju računalniških izvedencev za izobraževanje mladine eden najpogostejših in najbolj priljubljenih izrazov, povezanih z računalniki. Vendar pa besedni pomen izraza »multimedija« razumemo kot vsako kombinacijo medijev.

¹ Karmen Erjavec je predavateljica na Fakulteti za družbene vede, kjer je nositeljica predmetov »vzgoja za medije«, »mediji, kultura in družba«, »odnosi z mediji«, »uvod v novinarstvo«, »zgodovina medijev in novinarstva« ter »teorija novinarskega diskurza«. Raziskovalno se ukvarja z vplivi medijev, vzgojo za medije ter kritično diskurzivno analizo. Sodeluje v izobraževalnem modulu ACS Usposabljanje za uporabo videa in multimedijev v podporo kulturi učenja.

Izraz multimedija je tudi v svetu najpogosteje uporabljen, kadar označuje eno od naštetih mogočih kombinacij, ki se raztezajo od preprostih do kompleksnih informacijskih ali učnih dogodkov:

- besedilo in zvok,
- besedilo, zvok in grafične podobe (statične ali gibljive),
- besedilo, zvok in videopodobe,
- video in zvok,
- kombinirani prikazi, slike, prezentacije, ki se izmenjujejo ali pa se dopolnjujejo živi položaji, v katerih lahko nastopajo povezovalci, igralci in drugi ob kombinaciji zvoka, slik ali videa. (Vir: <http://searchsoa.techtarget.com/definition/multimedia>, dostopano november 2010)
- »Multimediji so vsak medijski seštevek ali kombinacija različnih medijev, npr. tekst in slika, gibljiva slika in ton.« (Erjavec 2010, interno gradivo ACS 2010)

Na spletu najdemo med drugim tudi takole razlago multimedije: »Informacije prejema človek s podatki, ki so mu posredovani prek več medijev hkrati, in to že zelo dolgo. Drame in komedije v gledališču, opere, filmske predstavitve in televizijske oddaje so le nekateri dogodki, pri katerih prejemaš podatke hkrati prek več medijev. A ker posredovanja podatkov ne krmili računalnik, to ni multimedija. Multimedija se je torej pojavila z računalniki, dokončno pa se je uveljavila šele s prihodom zmogljivih multimedijskih računalnikov. Ti morajo imeti poleg zmogljive grafične kartice še dober zaslon, hiter CPU, velik pomnilnik in seveda kvalitetno zvočno kartico in zvočnike.« (Vir: <http://www2.arnes.si/~bmohor3/Multimedija/multimedija.html>, dostopano: november 2010)

Pogosto se poraja dilema, ali je film že sam na sebi tudi multimedija. Multimedijo ločimo od tradicionalnega filma ali videa glede na naslednje komponente:

- zahtevnosti oziroma stroškov za produkcijo – multimedija je navadno nizkoprorračunska in krajša oblika;
- možnosti, ki jih namenja interakciji z občinstvom – multimedija je lahko tudi interaktivna, česar tradicionalni film ne omogoča. Interaktivne prvine lahko zajemajo upravljanje zvoka, miško, vnos besedila, dotikalni zaslon, da video obdeluje občinstvo ali sodeluje v živo (pri predstavah v živo). Za tak zahtevnejši multimedijski sistem ali prijem se uporablja izraz hipermedija (vir: <http://searchsoa.techtarget.com/definition/multimedia>).

Kot pravi K. Erjavec je bistvo v tem, da se z multimediji skušamo približati multisenzorični medčloveški komunikacijski praksi, za katero so značilni:

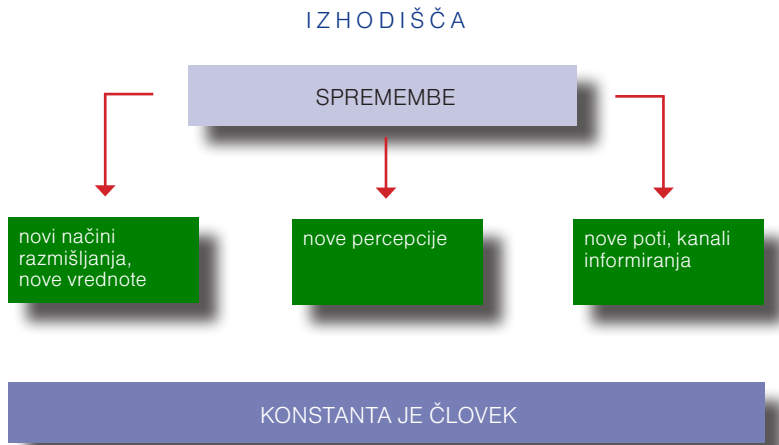
- multimodalnost (multimediji so integracija statičnih in dinamičnih procesov),
- komunikativnost (vsaj fiktivna dialoškost),
- multifunkcionalnost (visoka stopnja informacijske gostote, kompleksna kakovost vtisov, atraktivnost, afektivnost). (Prim. Erjavec 2010)

Odločen za izobraževanje odraslih je izobraževalni multimedijski dogodek, čeprav je ta lahko glede na svojo naravo: promocijski, izobraževalni ali informativno-svetovalni dogodek.

2. UTEMELJITEV PRIMERNOSTI UPORABE VIDEOGRA-DIV PRI DELU Z ODRASLI MI

Spremembe so tukaj. Prinesle so tudi nove možnosti razmišljanja o prikazovanju stvari, njihovem povezovanju, omogočajo nove percepcije, nove poti in kanale toka informacij. Tehnologije so spremenile način percepcije, celo načine razmišljanja. Sodobne študije na primer kažejo na precejšnje vplive, ki jih ima na posameznika izpostavljanje njegove intimnosti na Facebooku ali v kaki drugi podobni obliki javnosti.

SLIKA 2: Spremembe, ki oblikujejo izhodišča pri uporabi multimedijskega prijema v izobraževanju za karierni razvoj

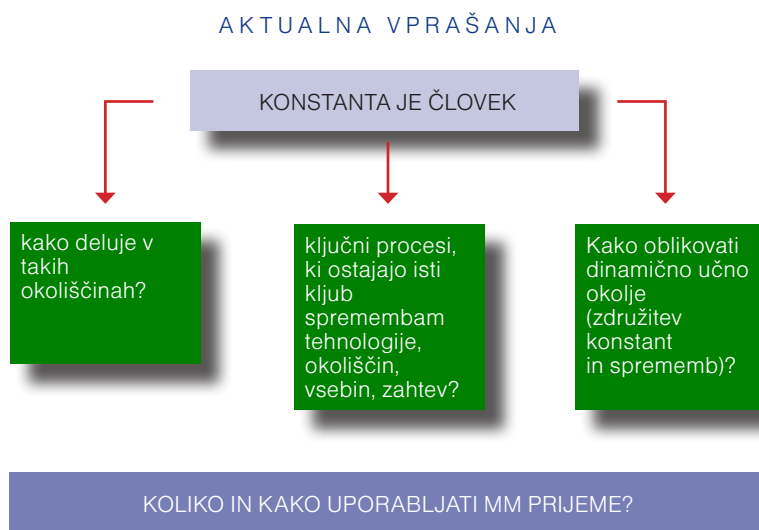
Spremembe povzročajo preoblikovanje ali oblikovanje novih vrednot. Te bodo tako sodobnike, še bolj pa prihodnje generacije bistveno zaznamovale. Treba je poglobljeno razmisliti, kakšne so te nove vrednote. So človeku koristne ali mu morda škodijo?

Spremembe učinkujejo tudi na percepcije. Če se spreminja okolje, v katerem se izobraževanje dogaja, če se spreminja tehnologija izobraževanja in učenja, če se spreminjajo potrebe udeležencev, če se spreminjajo vrednote izobraževalcev v zvezi z izobraževa-

njem –na kaj naj se izobraževalec opira! V vseh teh novostih vendarle ostaja konstanta človek, posameznik z nekaterimi univerzalnimi mehanizmi. Andragogi morajo najti odgovor na vprašanje, kako odrasli deluje, živi v teh okoliščinah. Kaj so temeljni procesi, ki vendarle ostajajo isti kljub različnim tehnikam, vsebinam, modelom.

Odgovori so dokaj preprosti: V razmišljanju o uporabi sodobnih tehnologij in vplivu sprememb poskušamo oblikovati dinamično učno okolje tako, da združujemo: konstante – to je učne procese, ki ostajajo univerzalni ne glede na tehnologije, in inovacije/spremembe – to je prijeme, kjer vpeljujemo novosti tako na ravni didaktičnih pripomočkov kot na ravni kognicije.

SLIKA 3: Kaj upoštevati pri oblikovanju multimedijско podprtega prijema v izobraževanju za karierni razvoj

Pri uporabi bogatega izbora izobraževalne programske opreme se najpogosteje in najbolj dramatično srečujemo s problemom komunikacije. Kadar je računalnik uporabljen kot večnamensko orodje, moramo sprejeti dejstvo, da je za večino komunikacij »odgovorna« programska oprema. Da lahko izberemo ustrezno programsko opremo za določeno multimedijo, moramo razumeti procese komunikacije in jih smiselno upoštevati pri ciljnih izobraževanju ali učenju.

Komunikacija poteka po vidnih, govornih in pisnih kanalih. V njej večinoma uporabljamo princip dražljajev in odzivov. Pomen je skrit v posamezniku, njegovi avtentični izkušnji, ki jo bo dražljaj vzbudil, ne v sporočilu. Komunikacijo v poučevanju si lahko zamišljamo kot prenašanje takih strukturiranih informacij. Sporočilo je oblikovano kot skupina namigov in dražljajev, ki privedejo do želenega učinka v obliki vedenja. Cilj te dejavnosti je znanje.

Neposredna medsebojna komunikacija je največkrat ustna. Vidna in slušna komunikacija se uporabljata pri prenosu informacij, simbolov na večje razdalje, kar v večji meri velja tudi za pisno komunikacijo (ki je najabstraktnejša). Naslovnik ne more pridobiti vsega znanja neposredno, ampak ga večino pridobi v navezavi novih informacij z različnimi prejšnjimi izkušnjami. Izvor informacij je lahko izobraževalec, ki predava ali demonstrira. Izvori informacij pa so lahko tudi slika (gibljiva ali ne), besedilo ali elektronsko gradivo in računalniški programi. Programska oprema je lahko učinkovit pripomoček v različnih oblikah in metodah dela, na primer pri vaji in utrjevanju, programiranih sekvencah, simulacijah ali interaktivnem multimedijem programu, ki na primer vsebuje besedilo, grafiko, zvok in animacijo.

Računalnik predstavlja sklop najnovejših vsestranskih orodij v izobraževalnem procesu. Pri njem nismo omejeni na eno samo orodje, temveč izbiramo med najrazličnejšimi orodji, ki si jih lahko prilagodimo glede na postavljene izobraževalne cilje. (Vir: <http://iris.pfmb.uni-mb.si/old/didgradiva/diplome/sternad/s3.htm>)

3. DIDAKTIČNA DVD-GRADIVA SVOJIM CILJEM NAPROTI

Učenje je avantura, ki lahko bistveno spreminja življenje vsakega, je poglavitni moto zaokroženega cikla treh izobraževalnih oddaj Svojim ciljem naproti, ki so nastale v sklopu promocijske kampanje Zgledi vlečejo, ACS. Z zgledi uspešnih posameznikov naj bi z multimedijским prijemom za vseživljenjsko učenje navdušili tudi ljudi, ki se počutijo manj uspešni, odrinjeni, ovirani, neustrezni ...

Na Andragoškem centru Slovenije desetletje podeljujejo priznanja posameznikom, skupinam in ustanovam za izjemne uspehe pri učenju. Tako se je nabrala bogata zbirka primerov posameznikov, ki so z učenjem premagovali najrazličnejše ovire, velikokrat prav ovire v razvoju delovne kariere. V oddajah Svojim ciljem naproti so izbrani in predstavljeni primeri osebnih zgodb dobitnikov priznanj, ki poučno razgrinjajo, kaj vse je mogoče storiti, –da bi spremenili smer in dosegli zadovoljstvo na svoji poklicni poti.

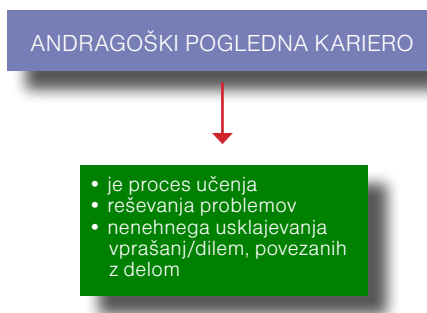
Življenjske zgodbe nekaterih dobitnikov so še posebno dobri zgledi učenja, povezanega z večjimi spremembami v karieri. Utemeljujejo prepričanje, da lahko osebne izkušnje ob uporabi multimedijškega izobraževalnega prijema odrasle nagovorijo neposredno, z univerzalno govorico. Ob pomoči prepričljivih osebnih zgodb si v oddajah razgrnjene nekatere temeljne zakonitosti razvoja individualne kariere. Za učinkovit poklicni razvoj je upoštevanje zakonitosti posameznega kariernega obdobja nujnost, z zgodbami pa se te zakonitosti nevsiljivo in dobro argumentiro z izkustvom razgrinjajo vsakemu, bolj ali manj izobraženemu.

V vsaki izobraževalni oddaji so predstavljene tri osebne zgodbe uspešnih posameznikov, ki so z voljo, nenehnim učenjem in izvirnimi rešitvami svojo kariero razvijali kljub številnim neugodnim okoliščinam. Oddaje so animacijsko-izobraževalne narave, zato najprej želijo informirati, nagovoriti pa tudi spodbuditi k dejanjem z zgledi. Predstavlja, povezuje in komentira jih strokovnjakinja za razvoj poklicne poti. Oddaje fokusirano nagovarjajo učno nedejavne, da bi si z izobraževanjem izboljšali kakovost življenja in položaj na trgu delovne sile. Komplet pa je oblikovan kot pripomoček učiteljem, vzgojiteljem in izobraževalcem odraslih. Primeren je posebno takrat, kadar želijo z multimedijским prijemom svetovati odraslim, ki so naleteli na večje ovire na karierni poti.

Izobraževalna oddaje so del didaktičnega kompleta, ki ga sestavljajo še priložena knjižica s poglavitnimi povzetki in nekaj temeljnih navodil za uporabo za učeče se in za izobraževalce. Priložena knjižica je zasnovana tako, da jo izobraževalec lahko uporabi tudi priročno didaktično gradivo, primerno za različne uporabnike. Oblikovana je tako, da jo izobraževalci lahko enostavno fotokopirajo in razdelijo kot gradivo udeležencem. DVD-ji so tehnično pripravljene tako, da imajo uporabniki možnost različnih izbir – lahko si ogledajo le posamezno osebno zgodbo, lahko pa izberejo strokovno voden in opisan sprehod skozi posamezno karierno obdobje s pomočjo strokovnjaka za to področje. Oddaje so zasnovane v treh delih, čeprav vsebinsko sestavljajo celoto in prikazujejo celoten lok kariere, od vstopa vanjo do izpreganja. Lahko uporabijo vse tri dele DVD-gradiva, ki sestavljajo vsebinsko zaokroženo celoto in so temeljna informacija o dimenzijah, ki jih zasledimo pri razvoju individualne kariere v vseh življenjskih obdobjih.

Oddaje so uporabne za samoizobraževanje, svetovanje pa tudi za delo v skupinah, na primer za učence, dijake, mlajše odrasle, ki razmišljajo o prihodnji karieri, pa tudi za posameznike v srednjih ali zrelih letih, ki analizirajo že prehojeno poklicno pot in načrtujejo spremembe te ter razmišljajo o novih, drugačnih izzivih. Zasnovane pa so tudi tako, da jih je mogoče ob primernem poudarku uporabiti v številnih drugih izobraževalnih dogodkih – promocijskih animacijskih, izobraževalnih itn. Cilj, ki ga gradivo želi doseči, je zaznavanje potrebe po novi, vodilni spremembi v posameznikovi karieri. Poudariti je treba, da se v prijemu pri obravnavani tematiki zrcali andragoški pogled na razvoj kariere.

SLIKA 4: Andragoška izhodišča pri obravnavi multimedijskega prijema v izobraževanju za karierni razvoj

3.1 Poglavitna obdobja kariernega razvoja

Pri delu z odraslimi se izobraževalci srečujejo z zelo raznoliko populacijo. Prav to je lahko prednost, ki jo je pri izobraževanju za razvoj kariere mogoče dobro izrabiti. Tako so zasnovana tudi DVD-gradiva Svojim ciljem naproti.

V prvi izobraževalni oddaji Zgodnje obdobje kariere podrobneje prikazuje, kaj vse je mogoče storiti s pomočjo vseživljenjskega učenja, ko se mladi srečajo s preprekami v zgodnjem obdobju kariere. Biti opažen, biti uspešen v poklicu, to so želje vsakega novince, ki vstopa v svet dela. Zgodnje obdobje, prvo od treh poglobitnih obdobjih kariere, obsega približno prvih pet let delovnih izkušenj. To obdobje zaznamuje bitka za obstanek na trgu dela in preizkušanje različnih možnosti, kako si utreti karierno pot, učenje nenapisanih pravil v delovnih odnosih v organizaciji in vse jasnejše spoznanje, katero delo bi najraje opravljali. Videogradivo je namenjeno učencem, dijakom, mlajšim odraslim, ki razmišljajo o prohodnji karieri, kot didaktični pripomoček pa učiteljem, vzgojiteljem in izobraževalcem odraslih.

SLIKA 5: Poglobitna obdobja kariernega razvoja se izražajo v seriji učnih DVD-gradiv Svojim ciljem naproti.

PRIBLIŽNO RAZMERJE MED STAROSTJO, OBDOBJEM KARIERE IN DELOVNIMI IZKUŠNJAMI		
STAROST	LETA DELOVNIH IZKUŠENJ	OBDOBJA KARIERE
do 15		PREDKARIERA → ŠOLANJE IN RAZISKOVANJE DELA
15-30	DO 5 LET	ZGODNJA → USVAJANJE DELOVNIH SPRETNOSTI
30-45	5-20 LET	SREDNJA → POLNOPRAVNO ČLANSTVO
45-65	20-40 LET	ZRELA → MOJSTRSTVO, MENTORSTVO MLAJŠIM, IZPREGANJE
		UPOKOJITEV → PRENOS TEŽIŠČA V DRUGE ŽIVLJENSKE VLOGE, "DRUGA KARIERA"

Drugi del kompleta predstavlja srednje obdobje kariere, ki obsega čas med petim in dvajsetim letom delovne dobe. To je čas mnogih dilem, nepričakovanih izzivov in zahtev. V srednjem obdobju kariere – tj. v najbolj dinamičnem obdobju poklicne poti, ki ga zaznamujejo mojstrstvo pri delu, neodvisnost in pogosto tudi napredovanje ter pogosto

usklajevanje z družinskim življenjem – je zelo pomembno, kako se posamezniki znajdejo med pričakovani drugih in lastnimi načrti. Razvoj kariere je mogoč tako rekoč v vsakršnih okoliščinah, bolj zapletene in kritične točke pa so lahko resna ovira, ki odraslim vzbujajo občutek, da v svojem kariernem razvoju ne morejo ali ne zanjo biti uspešni. To je čas doseganja višjih in zahtevnejših osebnih poklicnih ciljev. Po začetnem iskanju ustreznega položaja in pridobivanju poklicnih spretnosti se razvije obdobje živahnega eksperimentiranja in najrazličnejših dejavnosti. Posameznik postopno postaja mojster dela, poklica, ki ga opravlja. Lahko pa je to tudi čas mnogih dilem, nepričakovanih izzivov in zgoščanja zahtev, ki jim posameznik preprosto ni kos. Strokovnjaki ugotavljajo, da je v tem obdobju izrednega pomena občutek uspeha, ki je tesno povezan z individualnim zadovoljstvom glede razvoja kariere.

Posameznik s trdno in pozitivno podobo o sebi ima bistveno večje možnosti za ohranitev dela ali za pridobitev novega. Pogoji za uspešno kariero so ustrezne možnosti razvoja in zadovoljstvo z lastnim delovnim položajem. V srednjem obdobju kariere je to zelo pomembno zaradi zaposljivosti – saj je to obdobje, ko delavec v skladu s svojimi cilji preizkuša različne zaposlitve in tako razvija svojo kariero. Gradivo je namenjeno posameznikom v srednjih letih, ki načrtujejo spremembe na svoji poklicni poti in razmišljajo o novih, drugačnih izzivih, ter učiteljem, vzgojiteljem in izobraževalcem odraslih.

Tretji del didaktičnega kompleta Svojim ciljem naproti predstavlja zrelo obdobje kariere, ki obsega čas po tridesetem letu delovne dobe. Tudi v zrelem obdobju kariere – umeščamo ga v čas med dvajsetimi in štiridesetimi leti delovnih izkušenj – je smiselno načrtovati spremembe in hkrati v iztekajoči se karieri že razmišljati o izzivih aktivnega staranja po upokojitvi. Zgledi posameznikov in skupin, ki so to obdobje kariere živeli dinamično in izpolnjeno, kažejo, da potreba po učenju novih vlog, postavljanju drugačnih ciljev ter soočanju s spremembami nikoli ne preneha. Zrelo obdobje je lahko ugoden čas povsem novega razvoja kariere, ko na videz že usihajo delovne moči, a bogate izkušnje še lahko učinkovito nadomestijo zmanjšano raven zmožnosti. Potrebno je načrtno prizadevanje, da bi kakovostno premagali postopno vse očitnejšo skrb zrelega obdobja kariere: kako ohraniti identiteto in samospoštovanje pozneje, po upokojitvi, brez vloge polno zaposlenega človeka. Ta vidik nadaljnega razvoja kariere je med najtežjimi in zahteva razmislek o načrtih in predstavi o lastni vlogi po upokojitvi. Tesno je povezan z velikimi spremembami v pojmovanju tretjega življenjskega obdobja, predvsem pomena aktivnega staranja v zadnjem desetletju. Na to obdobje se je treba pripravljati že prej, pred upokojitvijo.

To gradivo je namenjeno je posameznikom, ki načrtujejo spremembe v svoji iztekajoči se karieri in razmišljajo o izzivih aktivnega staranja, pa tudi učencem, dijakom, mlajšim odraslim in ljudem v srednjih letih, ki se žele seznaniti s tretjo etapo karierne poti. Tudi tretji del je lahko učinkovit didaktični pripomoček učiteljem, vzgojiteljem in izobraževalcem odraslih.

3.2 Možnosti uporabe didaktičnega gradiva svojim ciljem naproti

V interni raziskavi ACS (2009) z dosedanjimi uporabniki DVD-kompleta so se pokazale začetniške pasti pri uporabi multimedijskega gradiva v izobraževalne namene². Med uporabniki so bili zavodi za zaposlovanje, izvajalci izobraževanja odraslih, razvojne agencije, šole in drugi.

Komplet so uporabljali po večini v ilustrativne namene ali kot povsem pasivna/spremljevalna gradiva, na primer kot spremljevalno videoprojekcijo ob nekem drugem dogodku. Izobraževalne ustanove so gradivo uporabljale tudi tako, da so ga poslale lokalnim TV-postajam v večkratno predvajanje, za samoizobraževanje o karieri so ga uporabljali njihovi zaposleni, DVD-gradivo so imeli med drugimi pripomočki na voljo uporabniki v CVŽU. Gradivo imajo v več regijah »na voljo« za uporabo v svetovalnih središčih, v SSU ter v svetovalnih službah v šolah. Nekatere ustanove so gradivo predvajale skupinam brezposelnih – kjer so dosegli dobre odzive, ponekod pa tudi brezbržnost.

Video so uporabljali v programu UŽU-MI. Evalvacija doživljanja udeležencev tega programa je pokazala, da sta se jih dotaknili predvsem zgodbi Olge Oserban in Pavle Hudorovac, ki sta bili udeleženi v formalnem izobraževanju, neformalnih oblik učenja pa udeleženci niso razumeli kot izobraževalni dosežek.

DVD-gradivo so predvajali tudi na kariernih delavnicah za mlajše odrasle iz programa PUM in druge mlade. Uporabljali so ga pri delu v študijskih krožkih, fokusnih skupinah, v društvih, kjer so bili dobri odzivi, a so zaznali, da bi bil učinek večji, če bi se srečan udeležil tudi izvedenec s področja. Gradivo je predvsem po izkušnjah vodij študijskih krožkov zelo uporabno in njegovo uporabnost vidijo tudi v prihodnje. Gradivo je bilo preizkušeno tudi kot del predstavitev (ponazoritev določenega strokovnega poudarka) na strokovnih konferencah, komplet pa je tudi del knjižnične ponudbe/izposoje v vseh slovenskih regijah. Ko so video predvajali uporabnikom zavoda oseb s posebnimi potrebami, varovancev ni pritegnil.

Vse to so namigi, kje in kako je mogoče gradivo uporabljati. Sestavni del priprave na uporabo gradiva pa bi morala vselej biti natančna poprejšnja priprava, kjer bi bili določene vsaj tele prvine:

- narava dogodka,
- časovni okvir,
- ciljna skupina,
- način uporabe multimedije.

Še prej je treba opredeliti namen uporabe ali cilj priprave multimedijskega dogodka:

² Šestdesetim slovenskim uporabnikom je bilo razdeljenih 395 publikacij.

- za svojo uporabo,
- za svetovanje, kolegialno svetovanje v študijske ali motivacijske namene,
- za predavanja in izobraževanje,
- za promocijo in širitev splošne izobrazbe.

3.3 Posebno pozornost nameniti tistim, ki potrebujejo novih spodbud

Z izobraževalnimi oddajami Svojim ciljem naproti so avtorji želeli promovirati vseživljenjsko učenje, ki ne pozna pravil in meja. Potrebno je še posebno takrat, ko so posamezniki postavljeni pred težje in nepričakovane prepreke.

Naj končamo z Olgino mislijo, ki v drugi oddaji predstavi svojo življenjsko zgodbo: »Vedno sem si želela biti trgovka, pa mi to ni uspelo. Najprej sem morala takoj v službo, ker je bilo doma veliko otrok. Pozneje sem se poročila ... želela sem se še izobraževati, a je vedno nekaj prišlo vmes.« Njena hči takole opisuje spremembo, ki jo je prineslo učenje in izobraževanje: »Na mamo sem bila zelo ponosna, da se je vpisala v šolo. Vem: to je res velik dosežek, da se po tolikih letih, ko si zunaj rednega šolanja, spet vpišeš v srednjo šolo. Videla sem, kako ji raste zamozaupanje, kako drugače se odziva na svojo življenjsko situacijo. Želim ji, da na tej poti vztraja in dosega stvari, na katere je tudi sama ponosna.«

4. MOŽNOSTI UPORABE ODDAJE ZGODNJE OBDOBJE KARIERE

4.1 Zgodnje obdobje kariere – prvine gradiva, ki jih poljubno kombinirate

Vsebino DVD–kompleta sestavljajo:

- posnetek celotne oddaje, 17 minut,
- portret – Tomaž Voršič, Kranj (2006), 3 minute,
- portret – Primož Bizjan, Horjul (2005), 3 minute,
- portret – Robert Pozdrec, Kočevje (2007), 3 minute.

Predstavitvena knjižica:

- na kratko o zgodnjem obdobju kariere,
- naši gostje o svojih izkušnjah,
- kratki zapiski in povzetki iz oddaje,
- izobraževalcem na pot.

Priložena predstavitvena knjižica je namenjena najširšemu krogu izobraževalcev, ki bi gradivo želeli uporabiti v multimedijem prijemu. Zasnovana je kot priročno gradivo, ki ga udeležencem ponudijo:

- ob predstavitvi izobraževalnega dela oddaje,
- kot pripravo na svetovanje,
- pred skupnim pogovorom na tematskem srečanju, ker z gradivom le ponazorijo določen poudarek,
- na izobraževalnem strokovnem sestanku ali
- ob uvodu v delavnico o kariernem razvoju.

Vsebina didaktičnega kompleta je zasnovana tako, da:

lahko uporabite celotno oddajo, ki je primernejša kot gradivo za daljša srečanja – dolžina 17 minut;

- lahko ob ogledu udeležence opremito s fotokopijami povzetkov iz priložene knjižice, ki jo kopirate na list formata A4, saj je temu prilagojena;
- lahko kot uvod v krajše srečanje predvajate posamezen portret nagrajenca – dolžina

3 minute;

- zainteresirani lahko sami uporabljajo gradivo in se samoizobražujejo, saj je gradivo pripravljeno uporabniku prijazno;
- gradiva so »on line« dostopna na spletni strani ACS, tako da je mogoč nenehen dostop.

4.2 Pomembni vsebinski poudarki, ki jih je mogoče uporabiti tudi posamič

Sodobni trendi odrasle potiskajo v vloge, ko so vse bolj osvobojeni vezi delovnega mesta – hkrati pa vse bolj sami odgovorni za svojo kariero in obstanek na trgu delovne sile. Tri življenjske zgodbe, predstavljene v gradivu, so poučni primeri vseživljenjskega učenja, ki bi ga lahko opisali tudi kot: brezkompromisen boj za preživetje, sestop z uhojenih kariernih poti in iskanje v neznanih območjih, pa navdušeno odkrivanje novih in novih izzivov, vztrajno zasledovanje postavljenega cilja, potrpežljivo usklajevanje interesov – skratka angažirano učenje.

Zaradi različnih vzrokov se odrasli znajdejo v težavah: mnogi zato, ker so nenadoma ostali brez službe, brez dela, brez zaposlitve. Iščejo rešitev, a nikakor ne najdejo prave priložnosti. Postanejo nekako odvečni, nekoristni – to lahko posameznika doleti v katerem koli obdobju.

TOMAŽEVA ZGODBA

Težave se lahko začnejo že med šolanjem. Mlad človek ne najde pravega smisla, nima pravega cilja ... Sledi sklep: Šola ni zame! Poklicna pot je proces rasti, proces razvoja posameznikove kariere vse do otroštva. Obsežna mednarodna raziskava je pokazala, da delu/poklicu odrasli v svojem življenju pripisujemo celo nekoliko večji pomen kot družini. Za šolajoče se in mlade, ki šele vstopajo v svet dela, pa ima seveda veliko večjo vrednost prosti čas ... Delo bo šele postopno postalo vse bolj vredna in cenjena dejavnost.

V gradivu je kot prva predstavljena pot nekdanjega osipnika. Prinaša odgovor na vprašanje, kaj je Tomažu pomagalo ujeti ugodno smer kariernega razvoja: »Nekaj časa tudi na novi šoli nisem delal. Potem pa sem se odločil, da moram nekaj narediti iz sebe, da moram začeti resno delati. Od takrat sem se res začel učiti, veliko sem delal ... Potem sem se vpisal naprej ...«

PRIMOŽEVA ZGODBA

Eno najpomembnejših spoznanj strokovnjakov pri raziskavi o pomenu, ki ga ima za posameznika delo, ne glede na okolje, kulturno in versko pripadnost, je bilo: »Le delo, ki ga doživljamo kot tisto, ki nam bo omogočilo uresničenje osebnih potreb in vrednot, bo lahko postalo vir resničnega zadovoljstva ... prav zadovoljstvo z lastnim delom pa nas bo motiviralo za zavzeto delo naprej.« Zelo pomembno je torej, da imamo svoje delo radi!

Drugi portret bo pokazal, v čem je zadovoljstvo pri svojem delu našel Primož, ki se je odločil za manj uhojene poti. Z združevanjem konjičkov in drugih pristočasnih dejavnosti je oblikoval unikatno pot: »Šele potem, ko sem se začel ukvarjati s stvarmi, ki mi veliko pomenijo – z mojimi hobiji in stvarmi, ki me veselijo – sem se našel. Trenutno se navezadnje s temi svojimi ljubiteljskimi znanji lahko tudi preživljam.«

ROBIJEVA ZGODBA

V okolju, kjer se počutimo sprejeti, ki nam je naklonjeno, kjer tudi sami pomagamo drugim, lažje najdemo moč in se okrepimo, da presežemo še tako močne ovire. V tretji zgodbi bomo spoznali, kaj nas lahko nauči Robijeva zgodba, ki kaže, da je tudi po težji telesni poškodbi mogoče živeti kakovostno življenje: »Moja nesreča je pomenila veliko pomanjkanja ... delal sem kot telefonist, kot vratar, nazadnje pa sem delal v klavnici kot živilski delavec. Rad pa delam z drugimi ljudmi in jim pomagam, ker se potem tudi boljše počutim.«

4.3 Globje zakonitosti v osebnih zgodbah in strokovna interpretacija

V oddaji je ob koncu med nasveti tudi neposredni napotek, kako ravnati, kadar so potrebne spremembe. Strokovnjakinja svetuje konkretne korake, o katerih je mogoče izpeljati posebno razpravo, delavnico ali delo po skupinah:

- treba je poiskati informacije, spraševati itn.;
- aktivirati se je mogoče s tem, da pomagajmo drugim, sebi podobnim;
- udeležiti se je treba katere od organiziranih oblik učenja; poiskati pomoč strokovnjakov.

4.4 Kaj s prvo oddajo lahko poveste o razvoju kariere

Kariero so v preteklosti pojmovali predvsem kot vertikalno napredovanje, sodobnejši pogledi pa jo pojmujejo kot zelo raznoliko pot razvoja:

kariera je dinamičen proces razvoja, vsebuje mnoge spremembe in ključne prehode;

ločimo tri poglobljena obdobja: zgodnje, srednje in zrelo obdobje kariere;

uspešna kariera je nenehno usklajevanje posameznika in delodajalca;

razvoj kariere ne pomeni nujno le vertikalnega napredovanja (pomiki so zelo različni:

lateralni, proti notranjim krogom, padci, zdrsi, prelomnice, zasuki itn.);

pojem kariera združuje dva vidika: notranja kariera (z vidika posameznika) in zunanja kariera (z vidika organizacije, okolja);

vsaka faza razvoja ima svoje značilnosti, svoje posebne »zahteve«;

na (zaposlenega) odraslega hkrati vplivajo trije temeljni procesi: individualni razvoj, procesi družinskega življenja in razvoj kariere.

4.5 Katero motivacijsko sporočilo lahko izluščite ob koncu prve oddaje

Kot poglobitni poudarek lahko sklenete: učenje je priložnost za drugačen začetek v vsakem obdobju poklicne poti.

Poklicna pot je eden od treh najpomembnejših življenjskih ciklov, ki bistveno usmerjajo življenjsko zgodovino posameznika. Druga dva cikla, ki se s poklicno potjo nenehno prepletata, sta: osebna rast in družina. Kariero lahko vidimo kot ožje, najdejavnejše obdobje poklicne poti, ki obsega procese učenja, reševanja problemov in nenehnega usklajevanja. Poklicna pot predstavlja posameznikov razvoj na poklicnem področju od rojstva do smrti, kariera pa obsega delovno obdobje te poti.

5. MOŽNOSTI UPORABE ODDAJE SREDNJE OBDOBJE KARIERE

5.1 Srednje obdobje kariere – prvine gradiva, ki jih poljubno kombinirate

Vsebino DVD-kompleta sestavljajo:

- celotna oddaja, 17 minut,
- portret – Olga Oserban, Celje (2006), 3 minute,
- portret – Bojan Proje, Ravne na Koroškem (2007), 3 minute,
- portret – Pavla Hudorovac, Črnomelj (2005), 3 minute.

Predstavitvena knjižica:

- kratko o srednjem obdobju kariere,
- naši gostje o svojih izkušnjah,
- kratki zapiski in povzetki iz oddaje,
- izobraževalcem na pot.

Priložena predstavitvena knjižica je namenjena najširšemu krogu izobraževalcev, ki bi želeli gradivo uporabiti pri multimedijem prijemu. Zasnovana je kot priročno gradivo, ki ga udeležencem ponudijo:

- ob predstavitvi izobraževalnega dela oddaje,
- kot pripravo na svetovanje,
- pred skupnim pogovorom na tematskem srečanju, ker z gradivom le ponazorijo določeni poudarek,
- na izobraževalnem strokovnem sestanku ali
- ob uvodu v delavnico o kariernem razvoju.

Vsebina didaktičnega kompleta je zasnovana tako, da:

- lahko uporabite celotno oddajo, ki je primernejša kot gradivo za daljša srečanja – dolžina 17 minut;
- lahko ob ogledu udeležence opremite s fotokopijami povzetkov iz priložene knjižice, ki jo kopirate na list formata A4, saj je temu prilagojena;

- lahko kot uvod v krajše srečanje predvajate posamezen portret nagrajenca – dolžina 3 minute;
- zainteresirani lahko sami uporabljajo gradivo in se samoizobražujejo, saj je gradivo pripravljeno uporabniku prijazno;
- gradiva so »on line« dostopna na spletni strani ACS, tako da je mogoč nenehen dostop.

5.2 Pomembni vsebinski poudarki, ki jih je mogoče uporabiti tudi posamič

V tem sklopu so predstavljene življenjske zgodbe posameznikov v srednjem obdobju kariere, ki so izkusili težje preizkušnje. Za nekatere posameznike je postalo vprašanje, kako obvladati mnoge spremembe, se nanje ustrezno odzvati in preživeti, zelo pomembna tema, za obvladovanje katere potrebujejo dodatno pomoč.

Kaj storiti, če se razmere zdijo skrajno neugodne? V predstavljenih izkušnjah treh posameznikov izpostavljam spoznanje, da lahko prav večje življenjske preizkušnje in ovire pripomorejo k temu, da se človek poda na neznane poti – in najde izvirno rešitev.

Kadar so prepreke na poklicni poti prevelike, je potrebna korenita sprememba. Mnogim pomaga sprožiti vodilno karierno spremembo poprejšnje učenje, nekateri se celo udeležijo katere od formalnih ali neformalnih oblik izobraževanja. Učenje, ki je pomembna prvina uspešne kariere, ni rezervirano za kako posebno družbeno skupino, za neko življenjsko obdobje, za bolj ali manj izobražene, ampak je ena od bistvenih potreb slehernega posameznika. Tudi za izobraževanje ni nikoli prepozno! Novejša pojmovanja učenja temeljijo na filozofiji vseživljenjskega učenja, to pa pomeni potrebo po nenehnem učenju in udeleževanju v izobraževanje ne glede na življenjsko obdobje.

Najti smisel v svojem delu je za odraslega zelo pomembno, ne glede na to, ali je delo, ki ga opravlja, profesionalno ali pa so to volonterske ali prostočasne dejavnosti. Izguba službe v srednjih letih ni nujno negativna, čeprav jo pogosto spremljajo negativna čustva (občutek neuspeha, razočaranje, opeharjenost ...). Posameznik mora kljub izgubi zaposlitve na novo osmisлити svoje življenje. Najde si lahko druge, alternativne oblike dela. Kot kaže druga od predstavljenih osebnih izkušenj v drugi oddaji, je to mogoče celo, kadar položaj poleg izgube službe otežuje tudi hujša kronična bolezen.

OLGINA ZGODBA

Razmere v zaposlovanju se hitro spreminjajo. Soočamo se s številnimi dobrimi in številnimi bolečimi spremembami.

Kako pa naj delavec še ostane konkurenčen na trgu dela takrat, ko ga je morda doletela

nepričakovana bolezen, izguba svojca ali pa je zaznamovan zaradi okolja, iz katerega izhaja?

Ena od možnosti, kako lahko učinkovito odgovori na spremembe, je izobraževanje. V prvi osebni zgodbi v tem delu bodo izobraževalci lahko pokazali, kako je izobraževanje spremenilo Olgino poklicno pot in kako je vplivalo tudi na druga področja njenega življenja. Njena hčerka je o učinkih udeležbe v izobraževanju povedala: »Na mammo sem bila zelo ponosna, da se je vpisala v šolo. Vem, da je to res velik dosežek, da se po tolikih letih, ko si zunaj rednega šolanja, spet vpišeš v srednjo šolo. Videla sem, kako ji raste zamozaupanje, kako drugače se odziva na svojo življenjsko situacijo. Želim ji, da na tej poti vztraja in dosega stvari, na katere je tudi sama ponosna.«

Olga v svoji zgodbi pripoveduje: »Potrebo po izobrazbi sem začutila takrat, ko sem ostala sama.« Preizkušnje lahko pripomorejo k temu, da posameznik te sprejme kot nove izzive.

BOJANOVA ZGODBA

Predvsem v srednjem obdobju kariere, v najlepših letih odrasle doletijo nepričakovani zasuki v karieri. Med njimi je glede na študije pogosto najbolj boleča prav izguba službe, velik čustven vpliv pa imajo tudi bolezen, osebne težave, težave v odnosih ali drugi konflikti. Pojavi se vprašanje omajane poklicne in delovne identitete. Vendar izguba službe v srednjih letih ni nujno negativna. Vedno posameznik lahko išče in najde nove načine, da kljub brezposelnosti osmisli svoje življenje. Najde si lahko druge, alternativne oblike dela.

V Bojanovi življenjski zgodbi bodo izobraževalci lahko pokazali, kako je mogoče ravnati konstruktivno in v precej težkih okoliščinah izgube službe in kronične bolezni postaviti novo vizijo prihodnosti: »Službo sem izgubil pri razpadu oziroma stečaju delovne organizacije. Potem sem zbolel. Naučiti sem se moral živeti z boleznijo, kako bližnjim in okolici pomagati, da so to sprejeli ... kako delati s sebi enakimi, diabetiki.«

Izobraževalec ima za podkrepitev zgodbe na voljo tudi izjavo župana občine Ravne na Koroškem, ki kaže, kako kakovostno je mogoče premagati omejitve in se vključiti v socialno okolje, v njem pustiti pečat in utrditi svojo samopodobo: »Največji prispevek gospoda Projeta je v vodenju Društva diabetikov Mežiške doline, saj to društvo daje širšo pomoč vsem bolnikom s to boleznijo. Ocenjujemo, da je ob njegovi pomoči to ogromen prispevek v naši lokalni skupnosti.«

PAVLINA ZGODBA

Za učenje ni nikoli prepozno. To je temeljno sporočilo Pavline zgodbe. Veliko načinov je, kako lahko posameznik v karieri naredi korak v pozitivno smer. V tretji, Pavlini življenjski zgodbi predstavljamo enega od njih. Korak, ki ga posameznik ob tem doživlja kot uspeh, bo poleg denarnega uspeha zanj vedno pomenil še nekaj več. Direktorica

izobraževalne ustanove, kamor se je Pavla vpisala v osnovno šolo za odrasle, je poudarila: »Pavle se spomnim ravno tistega dne, ko se je zanimala za vpis v osnovno šolo za odrasle. Name je že takrat naredila zelo močan vtis, ker nismo ravno vajeni, da se Romkinje same odločajo za izobraževanje.«

5.3 Globlje zakonitosti v osebnih zgodbah in strokovna interpretacija

Kariera se razvija učinkovito in skladno, kadar je uspešno združenih več najpomembnejših prvin: nenehno učenje in iskanje, vseživljenjsko izobraževanje, osebni načrt razvoja kariere, uravnoteženje osebnih ambicij s potrebami družine, upoštevanje stanja osebnega psihosocialnega razvoja, tekoče soočanje in usklajevanje s potrebami delodajalca ter pravočasno prilagajanje trgu dela.

Strokovnjaki ugotavljajo, da je v srednjem obdobju kariere zelo pomemben občutek uspeha.

O uspešni karieri pravzaprav lahko govorimo takrat, ko svoje delo opravljamo z veseljem in smo v svojem poklicu zadovoljni.

Strokovnjaki tudi ugotavljajo, da je današnji čas globalizacije prinesel tudi očitne spremembe v organiziranosti dela, ki so lahko resna ovira zadovoljstvu v karieri:

- zaposlitve za določen čas so vse redkejše;
- hitro se razvijajo nove tehnologije, ki izrivajo nekdanje poklice in zahtevajo povsem nova delovna mesta;
- sodobne delovne organizacije so majhne, z malo zaposlenimi, so bolj centralizirane, z velikim zaledjem zunanjih ali občasnih sodelavcev in visoko sposobnostjo prilagajanja raznovrstnim spremembam;
- med brezposelnimi je vse več posameznikov, ki jih glede na karierni cikel uvrščamo v srednje obdobje, torej v obdobje, ko je posameznik navadno najproduktivnejši in najbolj napreduje; v tej skupini brezposelnih iz srednjega obdobja kariere je še posebno veliko ljudi iz ranljivih skupin.

5.4 Kaj lahko z drugo oddajo poveste o razvoju kariere

Veliko načinov je, kako je v karieri mogoče narediti zasuk v pozitivno smer. Predstavljene osebne izkušnje nagrajencev Andragoškega centra nas opominjajo, naj prepreke ne ustavijo raziskovanja manj uhojenih poti ... Iskanje bo postopno vodilo k novim, včasih inovativnim načinom premagovanja ovir in ti do osebnih uspehov. V življenju je vedno pravi čas, čas za spremembo! Uspešen odrasli v srednjem obdobju kariere je:

- hitro prilagodljiv, pripravljen sprejeti vedno nove naloge z najrazličnejših področij;

- pripravljen naučiti se novih spretnosti;
- ne glede na vrsto dela zmožen sodelovati z drugimi, saj nenehno razvija socialne spretnosti;
- odprt, zato ga ne ogroža delovno okolje, kjer se srečuje z ljudmi iz drugačnih okolij in kultur;
- uravnotežen, ker se je naučil obvladati in usklajevati življenje med delom in družino, ki je morda tudi precej drugačno od tradicionalnih navad;
- učljiv, saj se na spremembe učinkovito odziva z udeležbo v izobraževanju.

5.5 Katero motivacijsko sporočilo lahko izluščite ob koncu drugeoddaje

Kot poglobitveni poudarek lahko navedete: v katerem koli obdobju, na kateri koli stopnji – vselej je čas za sanje, uresničiti jih je mogoče tudi z izobraževanjem.

Najti smisel v svojem delu – naj si bo tudi volontersko ali profesionalno – to je za odraslega zelo pomembno. Razvita poklicna identiteta je pomemben del integralne identitete odraslega.

Učenje, ki je pomembna prvina uspešne kariere, ni rezervirano za kako posebno družbeno skupino, za določeno življenjsko obdobje, za bolj ali manj izobražene, ampak je ena od bistvenih potreb slehernega posameznika. Mogoče je v vsakem obdobju. V vsake življenjskem položaju. Pomembno je, da je posameznik učno usmerjen – sprejemljiv za učne procese.

Poklicna identiteta preprosto povedano pomeni, kako sami sebe vidimo kot delavce, v svojem poklicu, katere lastnosti najbolj cenimo. Pomembno pa je tudi, kako delavca vidi delodajalec, kaj od njega pričakuje.

Splošne zahteve delodajalcev o tem, kakšen naj bo posameznik/delavec, se postopno spreminjajo. Danes mora biti zaposleni v srednjem obdobju kariere:

hitro prilagodljiv, pripravljen sprejeti vedno nove projekte z najrazličnejših področij;

sposoben se je naučiti novih spretnosti;

ne glede na vrsto dela zna delati z ljudmi, strankami;

znajti se mora v raznovrstnem delovnem okolju, kjer se srečuje z drugimi kulturami ali ljudmi drugih ras;

naučil se je obvladati in uravnotežiti razmerje med zaposlitvijo in družinskim življenjem, ki je drugačno od tradicionalnih navad.

6. MOŽNOSTI UPORABE ODDAJE ZRELO OBDOBJE KARIERE

6.1 Zrelo obdobje kariere – prvine gradiva, ki jih poljubno kombinirate

Vsebino DVD-kompleta sestavljajo:

- celotna oddaja (20 minut),
- portret – Milena Miklavčič, 1999 (3 minute),
- portret – Janez Mrak, 2001 (3 minute),
- portret – Gojka Pajagič, 2001 (3 minute).

Predstavitvena knjižica:

- kratko o zrelem obdobju kariere,
- naši gostje o svojih izkušnjah,
- kratki zapiski in povzetki iz oddaje,
- izobraževalcem na pot.

Priložena predstavitvena knjižica je namenjena najširšemu krogu izobraževalcev, ki bi želeli gradivo uporabiti v multimedijem prijemu. Zasnovana je kot priročno gradivo, ki ga udeležencem ponudijo:

- ob predstavitvi izobraževalnega dela oddaje,
- kot priprava na svetovanje,
- pred skupnim pogovorom na tematskem srečanju, ker z gradivom le ponazorijo neki poudarek,
- na izobraževalnem strokovnem sestanku ali
- ob uvodu v delavnico o kariernem razvoju.

Vsebina didaktičnega kompleta je zasnovana tako, da:

- lahko uporabite celotno oddajo, ki je primernejša kot gradivo za daljša srečanja – dolžina 17 minut;
- lahko ob ogledu udeleženca opremite s fotokopijami povzetkov iz priložene knjižice, ki jo kopirate na list formata A4, saj je temu prilagojena;

- lahko kot uvod v krajše srečanje predvajate posamezen portret nagrajenca – dolžina 3 minute;
- zainteresirani lahko sami uporabljajo gradivo in se samoizobražujejo, saj je gradivo pripravljeno uporabniku prijazno;
- gradiva so »on line« dostopna na spletni strani ACS, tako da je mogoč nenehen dostop.

6.2 Pomembni vsebinski poudarki, ki jih je mogoče uporabiti tudi posamič

Oddaja Zrelo obdobje kariere je namenjena posameznikom v zrelih letih, ki načrtujejo spremembe v svoji iztekajoči se karieri in razmišljajo o izzivih aktivnega staranja po upokojitvi. Kot prava izobraževalna oddaja pa ima lahko močno vlogo posredovalca in razjasnjevalca dilem, ki čakajo v prihodnjih individualnih karierah tako dijake, mlajše odrasle, pa tudi posameznike v srednjih letih, ki želijo kaj več izvedeti o zadnjem obdobju kariere.

Tretjo izobraževalno oddajo iz serije Svojim ciljem naproti začnejo avtorji z vprašanjem: kaj storiti z mislijo, da je mnogo zamujenega, da smo prestari za svoje poklicne želje in da spremembe v karieri niso več smiselne.

V oddaji so predstavljena razmišljanja o izzivalnih možnostih razvoja kariere tudi takrat, ko se posameznik poslavlja od aktivne zaposlitve. Prikazuje dobre zglede posameznikov in skupin, ki so zrelo ali pozno obdobje kariere – umeščamo ga v čas med dvajsetimi in štiridesetimi leti delovnih izkušenj – živeli dinamično in izpolnjeno, pa tudi zglede, ki bližajoče se obdobje upokojitve razumejo kot čas nove kakovosti življenja.

Zrelo obdobje je lahko ugoden čas razvoja kariere, čeprav na videz že usihajo delovne moči. Bogate izkušnje, pridobljene v mnogih letih, lahko povsem učinkovito in zadovoljivo nadomestijo zmanjšano raven zmožnosti.

Predstavljeni zgledi želijo osebno nagovoriti, saj je tudi majhna sprememba lahko korak k odločilni izkušnji – k zadovoljstvu in osebni izpolnjenosti v karieri.

MILENINA ZGODBA

Prva zgodba tega sklopa govori o učenju, ki je bilo rešitev iz rutine. Pomembna značilnost zrelega obdobja kariere je, da okoliščine posameznika neusmiljeno silijo v revizijo doslej narejenega. Soočiti se mora z dilemo: kako oceniti in ravnati z neizpolnjenimi željami, vizijami, cilji. Postavlja se mu neizogibno vprašanje: Kaj lahko rečem o svoji karieri? Je bila uspešna ali ne, sem osebno izpolnjen ali ne? Spremeni se doživljanje,

in to lahko posameznika v zreli karieri korenito prestraši: vse bolj se srečuje z občutki staranja in strahu, da ga bodo mlajši sodelavci prehiteli. Kako opraviti s temi strahovi?! Milenino življenjsko zgodbo označuje učenje, povezano z večjimi spremembami v karieri, četudi so te spremembe nastale v zrelem obdobju ali celo ob njenem izteku. Kaže, kako lahko speča ustvarjalnost postane gibalo novega obdobja razvoja.

JANEZOVA ZGODBA

Vstop v zrelo obdobje kariere pri posamezniku prinaša tudi druge, kakovostne spremembe: od prej bolj poudarjenega ukvarjanja s samim seboj in lastnim položajem k večji odgovornosti za skupno dobro sodelavcev, s katerimi dela. V tem obdobju se namreč posebno močno razvije naravna potreba po vlogi mentorja in prenašanju lastnih izkušenj mlajšim. Janezova zgodba kaže na preprosto zakonitost, ki je pogosto spregledana: kadar smo v karieri izpolnjeni, bomo široko sprejemljivi za prenašanje svojih izkušenj in znanja drugim ... S tem bomo vstopili v pozitivni krog dajanja in prejemanja. To pa je zagotovilo za vstop v kakovostno tretje življenjsko obdobje.

GOJKINA ZGODBA

V zadnji zgodbi bo izobraževalec našel dovolj informacij o kakovostnem pogledu na možnosti tretjega življenjskega obdobja pa tudi na bližajoči se iztek zrelega obdobja kariere.

Po dvajsetih ali tridesetih letih dela v nekem poklicu lahko delo postopno postane monotono, premalo izzivalno, čeprav se je zdelo v prejšnjih obdobjih zelo razgibano in smo pri delu uživali. Posameznik je spoznal že vse cikle v procesih, ki potekajo v njegovem poklicu ... morda čuti utrujenost, celo naveličanost. Takrat je čas, da začne na nov način povezovati svoje delo s konjički ali drugimi prostočasnimi dejavnostmi. Zelo veliko obogatitev kariere lahko doživi, ko drobno znanje in spretnosti z različnih področij združi in vključi, nekako pripoji k svojemu strokovnemu delu. Gojkin primer razgrinja, da so tudi zelo redki konjički, ko se jim človek zsres preda, lahko pomenijo lepo priložnost za izvirno karierno pot.

6.3 Globlje zakonitosti v osebnih zgodbah in strokovna interpretacija

Upokojitev lahko pomeni dober prehod v novo kakovost življenja ... to so nam pokazali: Milena, ki je postala kulturna animatorka v svojem kraju, Janez s svojim uspešnim podjetjem in Gojka, ki je postala izredno redka specialistka in strokovnjakinja. Vse tri zgodbe družijo vodilna misel – kaj je v tem obdobju kariere njihov avtentični izziv in zakaj je tako.

Zrelo obdobje kariere vsebuje nekaj velikih in pogosto bolečih novosti, ki opazno vplivajo na delovno motivacijo, na primer:

- posameznika precej zaposluje razvijanje pravega odnosa z lastnimi odraslimi otroki;

- pojavlja se negotovost zaradi vse očitnejših sprememb v telesnem in mentalnem delovanju pa tudi v družbenih vlogah;
- veliko več časa je treba nameniti spopadanju s slabšim zdravjem in sposobnostmi;
- nekateri boleče občutijo prilagajanje na usihanje ekonomskega statusa in moči ...

Potreben bo načrten trud, da bi kakovostno premagali prve znanilce staranja. Premagati bomo morali vse očitnejšo skrb zrelega obdobja kariere: kako ohraniti identiteto in celo samospoštovanje po upokojitvi, pozneje, ko bomo brez vloge polno zaposlenega človeka.

Ko je človek v zrelem obdobju kariere na poti k svojemu poklicnemu idealu in se je resnično predal področju dela, ki ga izpolnjuje, postaja vse bolj ustvarjalen. V tem obdobju kariere ta ustvarjalnost dobi še posebno pomembno novo globino, dobi svojo širšo vrednost in pomen za družbo. Tako delo je prepleteno z občutji, ki posameznika utrjujejo v njegovem najširšem poslanstvu ... in postavljajo predenj nove izzive. Prav ti izzivi pa so najboljše zagotovilo, da učinkov staranja, kar je sicer značilno za to obdobje kariere, ne bodo boleče zaznavali.

6.4 Kaj s tretjo oddajo lahko poveste o razvoju kariere

Po dvajsetih ali tridesetih letih dela v nekem poklicu lahko postane delo postopoma monotono in premalo izzivalno, čeprav se je zdelo v prejšnjih obdobjih zelo razgibano in je dajalo pravo zadovoljstvo. Znani so že vsi cikli v procesu dela ... pojavlja se večja utrujenost, morda celo naveličanost. Takrat je čas za nov korak: povezovanje dela s konjički ali drugimi prostočasnimi dejavnostmi. Zelo veliko obogatitev kariere lahko predstavlja vključevanje in združevanje različnega znanja in spretnosti, pridobljenih v delovanju v ljubiteljskih dejavnostih, z lastnim strokovnim delom.

Potrebno je tudi načrtno prizadevanje za soočenje s prvimi znanilci staranja. Premagati je treba vse očitnejšo skrb zrelega obdobja kariere: kako živeti po upokojitvi brez vloge polno zaposlenega človeka. Ustvarjalnost dobi novo globino, dobi svojo širšo vrednost in pomen, delo je prepleteno z občutji, ki posameznika utrjujejo v njegovem poslanstvu in predenj postavljajo nove izzive.

6.5 Katero motivacijsko sporočilo lahko izluščite ob koncu tretje oddaje

Tudi obdobje približevanja upokojitvi ima svoje specifične naloge. Od posameznika, katerega kariera se je prevesila v zrelo obdobje, to zahteva novo prilagajanje – uči se spreminjati svoj življenjski slog ... nadomeščati izgubo hitrosti in telesnih zmožnosti z boljšim presojanjem, občutljivostjo in pridobljenimi izkušnjami.

Ob izteku obdobja zrele kariere je očitnejše »upadanje« ali »opuščanje« prizadevanj pri delu, govorimo o postopnem »izpreganju«. Človek se uči uporabljati nove vire zadovoljstva, na primer v rekreaciji, družabnosti, priložnostnem delu, uresničevanju skritih ali odloženih želja ... V ospredje prihajajo medosebni odnosi v družini – ta se je v srednjem obdobju kariere praviloma morala razvoju kariere precej prilagajati. To je čas, ko zaokrožamo individualno poklicno zapuščino.

Pomembna značilnost tega obdobja je, da že sam položaj in vloga starejšega delavca silita v revizijo prehojene delovne poti. Posameznik se sooča z dilemo: kako oceniti in ravnati z neizpolnjenimi željami, vizijami, cilji ... Postavlja se vprašanje: ali lahko rečemo o svoji karieri, da je bila uspešna, smo osebno izpolnjeni?

Vsa te značilnosti in vprašanja bi moral posameznik v postopnem procesu zaokrožanja svoje delovne kariere upoštevati, se nanje pripraviti in se dovolj zgodaj učiti novih vlog.

7. VIRI IN LITERATURA

Erjavec, K. in Volčič, Z. (1999).

Moč in nemoč televizije, za starše in učitelje. Rokus Ljubljana.

Erjavec, K. in Volčič, Z.:

Odraščanje z mediji; rezultati raziskave »Mladi in mediji« (1999). ZPMS Ljubljana.

Erjavec, K.:

Komunikološki pogled na vlogo medijev, interno gradivo za izobraževanje Usposabljanje za uporabo videa in multimedijev v podporo kulturi učenja (2010). ACS.

Kucler, B. S. (2009).

Zgledi vlečejo, dejanja mičejo; 12 let podejavanja priznanj ACS za izjemne dosežke pri učenju odraslih. ACS, Ljubljana.

Kucler, B. S.:

Promocijska kampanja Zgledi vlečejo, poročilo o projektu (2007–2009) (2009). ACS 2009, Ljubljana.

Kucler, B. S., Strban, P., Plešec J. (2011). V tretjem gre rado, Učenje in ustvarjalnost v tretjem življenjskem obdobju. Zgledi vlečejo 9. Didaktično gradivo. Koprodukcija: ACS (financer: MDDSZ), TV Slo, Ljubljana, 2011

Bregar, L., Zagmajster, M., Radovan, M.:

Osnove e-izobraževanja, priročnik (2010). ACS, Ljubljana.

Sedmak, M. (ur.) (1996).

Mediji, etika in deontologija, zbornik, zbirka Media. FDV.

Košir, M. in Ranfl, R. (1996).

Vzgoja za medije, učbenik za starše, vzgojitelje in učitelje. DZS, Ljubljana.

Priporočena videogradiva iz knjižnice ACS:

Javrh, P.

Svojim ciljem naproti. 1, Zgodnje obdobje kariere (Zgledi vlečejo, 4). Ljubljana: Andragoški center Slovenije, 2007. 1 video DVD, barve, zvok. ISBN 978-961-6130-72-1, http://tvu.acs.si/zgledi_vlecejo, [COBISS.SHD 237703168]

Javrh, P.

Svojim ciljem naproti. 2, Srednje obdobje kariere (Zgledi vlečejo, 5). Ljubljana: Andragoški center Slovenije, 2007. 1 video DVD, barve, zvok. ISBN 978-961-6130-73-8, http://tvu.acs.si/zgledi_vlecejo, [COBISS.SHD 238037504]

Javrh, P.

Svojim ciljem naproti. 3, Zrelo obdobje kariere (Zgledi vlečejo, 6). Ljubljana: Andragoški center Slovenije, 2008. 1 video DVD, barve, zvok. ISBN 978-961-6130-74-5, http://tvu.acs.si/zgledi_vlecejo, [COBISS.SHD 238037760]